

Чому туристичний потенціал Закарпаття не стає індустрією?

(післямова до Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційне забезпечення сучасного транскордонного співробітництва Словаччини і України»)

Порівняльний аналіз використання туристичного потенціалу скандинавських країн, на прикладі Норвегії в її крайній частині - баренцево-російському прикордонні й Карпатського регіону на прикладі словацько-українського прикордоння, який мав честь оприлюднити у березні у Високих Татарах (Словаччина), навів на думку - поділитись з широким загалом... та знайти відповідь саме на питання, яке винесено у заголовок статті.

Опускаючи певний досвід співпраці між Мурманською областю та Кольським півостровом й фюльке Finnmark (сама північна адміністративно-територіальна одиниця Фіннмарк, що межує з Російською Федерацією) Королівства Норвегії, важливо зосередитись саме на нашому найближчому сусідові - Словацькій Республіці.

Фактично, прикордонне співробітництво, між прилеглими до спільного держкордону територіями, зокрема: Східнославацького краю й Закарпатської області, тобто між ЧССР та СРСР (з яких й утворились - сучасні: Словацька Республіка та Україна), було завжди.

Сучасні словацько-українські взаємини, характеризуються історичними традиціями та певною стабільністю. Від спільних святкувань 9 Травня на радянсько-чехословацькому кордоні до співпраці в рамках Карпатського Єврорегіону, який ще й сьогодні об'єднує 19 прикордонних адміністративно-територіальних одиниць - ось шлях повний досвіду та досягнень.

Навіть після введення віз для українських громадян, Україна з 2005 року, в односторонньому порядку - відмінила візовий в'їзд для громадян країни Євросоюзу, включаючи й по відношенню до Словацької Республіки, що було позитивним кроком, однозначно.

Тим не менше сухопутний кордон: між Словаччиною та Україною, протяжністю - 98 км, який завжди був кордоном миру, за більше ніж 10 років не став Меккою, на жаль.

І це не зважаючи на те, що міжрегіональне співробітництво між Україною та Словацькою Республікою є одним із найважливіших напрямків всього спектру двосторонніх відносин, а між двома країнами на цьому рівні укладено близько 50 угод про співпрацю, партнерськими відносинами зв'язані 15 міст обох країн, у тому числі і столиці наших держав: Київ та Братислава. Встановлено контакти між усіма 8 краями Словаччини та 10 областями України. Й цьому процес розширення поглиблення міжрегіональних зв'язків постійно триває.

Доцільно навести кілька фактів, про які інформує Посольство України в Словаччині та які підтверджують активні, в тому числі й прикордонні словацько-українські взаємини. Так, 14-15 червня 2014 року у східній Словаччині у м. Свидник перебувала делегація Закарпатської області, яка взяла участь у щорічному фестивалі русинів-українців Словаччини. Під час візиту між містами-побратимами Свидником та Раховом була підписана угода про співпрацю у сфері культури. 15 травня 2015 року на українсько-словацькому кордоні в пункті пропуску «Малий Березний-Убля» відбулося свято День добросусідства, який організували: Закарпатська обласна державна адміністрація, Закарпатська обласна рада, Кошицький та Пряшівський самоврядні краї. В рамках заходу було підписано Програму спільних дій Закарпатської обласної ради, Закарпатської обласної державної адміністрації і Пряшівського самоврядного краю на 2015-2016 роки та Виконавчий протокол № 7 до Меморандуму про співпрацю між Закарпатською обласною державною адміністрацією і Кошицьким самоврядним краєм на 2015-2016 роки. 13 серпня 2015 року з робочим візитом у Закарпатській області України перебував Заступник голови НР СР Я.Фігель у супроводі Почесного консула України в СР С.Обіцького. У ході проведених переговорів йшлося про можливість реалізації спільних інфраструктурних проектів та відправлення на відпочинок до СР закарпатських школярів. Відзначено активну співпрацю у рамках міжрегіонального партнерства з Кошицьким і Пряшівським самоврядними краями у сфері транскордонного співробітництва, зокрема, в

рамках спільної участі в грантових програмах, наслідком чого стануть реальні інвестиції з ЄС в економіку Закарпатського краю. 21 травня 2016 року у міжнародному пункті пропуску «Ужгород–Вишне Немецьке», на українсько-словацькому кордоні, традиційно відбувся День добросусідства. Було підписано Меморандум про співпрацю між Закарпатською ОДА та облрадою та Кошицьким самоврядним краєм, а також Меморандум про співпрацю з Пряшівським самоврядним краєм. 3 лютого 2017 року Посол України в Словацькій Республіці Ю.Мушка відвідав Кошицький самоврядний край. Відбулися зустрічі з губернатором Кошицького самоврядного краю З.Требулею та віце-мером м. Кошице М.Петрушком. Сторони детально обговорили подальшу взаємодію в рамках Меморандуму про співробітництво між містами побратимами Ужгород і Кошице. Відбувся широкий обмін думками щодо українсько-словацького співробітництва на регіональному рівні. Окрема увага була приділена проведенню у квітні ц.р. Днів України в Кошице, а також в їх рамках традиційного Словацько-Українського бізнес-форуму.

Однак, щодо співпраці в туристичній сфері, то тут ще - непочатий край робіт.

Відомо, що Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Словацької Республіки про транскордонне співробітництво була укладена у грудні 2000 року, саме з метою налагодження співпраці між місцевими органами влади щодо міського і регіонального розвитку, транспорту і зв'язку, енергетики, туризму, тощо.

Серед чисельних Програм Добросусідства, які були підтримані Європейським Союзом, в тому числі й з боку ряду структур Закарпатської області, варто відмітити Програму словацько-української транскордонної співпраці у сфері туризму, Програму сприяння підприємству уздовж словацько-українського кордону й створення регіонального Туристично-інформаційного центру.

Як свідчать дані досліджень, щодо розвитку транскордонного співробітництва (за 2016 рік), проведені Інститутом регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАУ України, як пріоритетний вид ТКС, превалює у всіх сімох транскордонних регіонах. Причому, серед пріоритетних видів економічної діяльності в українсько-польському транскордонному регіоні знаходиться освітня галузь (13,33%), в українсько-словацькому та українсько-угорському ТКР – сфери освіти та туризму (13,64%).

Натомість, якщо порівнювати сучасний туристичний потенціал Словаччини та України, то насамперед варто визначитись у яких сферах (критерії), з урахуванням, наприклад, географічно-кліматичних умов (які схожі у Східній Словаччині та в Карпатах) - варто таке оцінювання здійснювати. Такими критеріями можуть бути, наприклад, гірська місцевість та, відповідно: гірський туризм, зимові катання в горах та відвідання термальних СПА-закладів.

Якщо ж «залишитись», при гірськолижному туризмі, то треба констатувати, що наприклад, відомий туристичний комплекс (ТК) «Буковель» (Івано-Франківська область) може скласти конкуренцію багатьом аналогічним гірськолижним курортам Словаччини, наприклад у Високих Татрах (Пряшівський край). Однак, що стосується таких показників, як: «доступність курорту», тобто - транспортне сполучення та інфраструктурні принади (зв'язок, Інтернет тощо), то перевага буде на «словацькому боці». Це ж стосується й «зони покриття медичного страхування» (не плутати з аварійно-рятувальною службою), тобто - гарантії забезпечення надання першої та невідкладної медичної допомоги відпочиваючим (включаючи й іноземцям), безпосередньо на курорті, то ця тема для українських зон відпочинку, взагалі - terra incognita.

Натомість, що стосується «вартості перебування і послуг», тобто - надання транспортних послуг, проживання, харчування, паркування автомобілів, канатних доріг тощо, то в ТК «Буковель», як й у більшості українських туристичних закладах, вони будуть дорожчими від словацьких при мінімальній гнучкості щодо вартості на свої послуги (наприклад, в міжсезоння).

Це ж стосується й таких основних, закарпатських, гірськолижних комплексів як-то: Драгобрат і Ясіня (Рахівський район), Пилипець і Подобовець (Міжгірський район), Кострино і Красія (Великобerezнянський район), то порівнювати їх зі словацькими не варто, через вище вказані причини. Особливе занепокоєння викликає - незадовільний екологічний стан територій гірськолижних комплексів, як й навколо більшості туристичних об'єктів і територій

відпочинку туристів й рекреантів краю.

Натомість, ні в попередній (за 2010 - 2015 роки) ні у діючій Програмі розвитку туризму і курортів у Закарпатській області на 2016 - 2020 роки, ні про транскордонну співпрацю у сфері туризму, ні тим паче по екологічних питаннях захисту довкілля - немає ані слова.

З другого боку, за час дії безвізових поїздок тих же громадян Словаччини до України, з 2005 року, тобто за більше ніж 10 років, суттєвого приросту, саме туристів з цієї країни - не спостерігається. Адже, відсутність обліку та статистичних даних, саме по відпочиваючим іноземцям взагалі, не кажучи вже про окремі країни - унеможливило здійснювати в Україні та/чи в Закарпатській області - не тільки моніторинг за цією категорією туристів, але й вести планування та приймати рішення у цій сфері. Однак, це дещо інша тема.

Причинами такого стану у туристичній сфері, зокрема краю є:

1. Фактично, повний занепад туристичної галузі періоду СРСР та відповідно, об'єктів відпочинку, які була орієнтовані здебільшого на внутрішнього споживача.

2. Наявні туристичні об'єкти та зони відпочинку краю, які виникли в останні 25 років, як правило - потерпають від занедбаності/відсутності: доріг та інших комунікацій (якісний зв'язок та Інтернет), належного сервісу з боку перевізників, туристичного супроводу (екскурсоводи, гіді, перекладачі тощо).

3. Туристичний супровід «бідний» на екскурсії та подорожі, а також - на незадовільну презентацію своїх пропозицій, через мережу Інтернет та в соціальних мережах.

4. Презентація туристичних можливостей краю на міжнародних форумах, особливо за кордоном, як-то: семінари, конференції, виставки тощо, швидше - епізодична й несистемна.

5. Щорічне зростання сум коштів від курортного (туристичного) збору, про який регулярно інформують чиновники туристичної сфери краю, є лише підтвердженням того що: курс долара США (в перерахунку за який - купуються тури та заїзди за кордон) до вітчизняної валюти та, відповідно, здороцання послуг по проживанню, харчуванню тощо за кордоном, а також, візові перепони - є основною складовою наповнюваності місцевих туристичних об'єктів.

Саме усунення вищевказаних та інших причин й дозволить наблизитись до реальної відповіді на питання: чому туристичний потенціал краю не стає індустрією?

P.S. На відміну від представників туристичної сфери України, аналогічний бізнес Словаччини - вже готується до відміни шенгенських віз, категорії «туризм», по відношенню до українських громадян. Не далі, як у січні цього року, в Києві, під патронатом Посольства Словацької Республіки в Україні та за організаційного сприяння туроператора Travel Professional Group - відбулась ефективна презентація туристичних можливостей наших сусідів. Таким чином, можна з великою ймовірністю прогнозувати, що з відміною віз для громадян України, відвідання останніми, наприклад, Словацької Республіки - суттєво зросте. Є очевидним й те, що українські громадяни, особливо ті, які проживають у Закарпаття, не дивлячись на теперішні можливості відвідати Словаччину й в рамках малого прикордонного руху - із задоволенням вибиратимуть місце відпочинку, саме - сусідню країну...

P.P.S. Якщо ж Україна продовжить тільки «хвилюватись» за відміну туристичних віз для співгромадян і при цьому - не дбатиме про власну туристичну сферу, яка далека: від комфортних умов перебування та лікування, широкої шкали пропозицій відпочинку, а головне - не пропонуватиме привабливу цінову політику й доступність до туристичних дестинацій, то так й залишиться без власної туристичної індустрії...

Юрій Ключівський, керівник
Інформаційно-аналітичної служби
«Східно-європейський діалог» (IASEED)

Прага - Високі Татри - Ужгород

Березень 2017 року